

TEXTOVÁ LINGVISTIKA

TEXT JAKO ZÁKLADNÍ JAZYKOVÁ JEDNOTKA

Zájem lingvistů se postupně přesunoval od **hlásek** (19. století) přes **fonémy** a **morfémy** (1. pol. 20. století) k **větám** (období po 2. světové válce).

Za základní jednotky jazyka tehdy byly považovány stále větší celky. V 7. letech došlo ke změně – někteří lingvisté tvrdili, že za základní jednotku jazyka je třeba považovat **text**.

TEXT JAKO ZÁKLADNÍ JAZYKOVÁ JEDNOTKA

Nabízelo se tvrzení, že většina vět je sama o sobě málo srozumitelných nebo dokonce zcela nesrozumitelné, pokud nevezmeme v úvahu kontext, tj. především věty předcházející, nebo také situační kontext (**pragmatické faktory**), nejčastěji však obojí.

Na základě výše zmíněného vznikla nová disciplína, tzv. **Textová lingvistika**. Zpočátku byla velmi kritizována, během let však byly definovány nové pojmy a termíny, které svědčí o tom, že je existence této disciplíny oprávněná.

PRAGMATICKÉ FAKTORY

- 1) Místo, čas a situace, ve které se výpověď realizuje
- 2) Předcházející kontext
- 3) Komunikační záměr mluvčího a jeho strategie
- 4) Posluchačovy znalosti mluvčího a tématu
- 5) Sociální podmínky a vztahy účastníků
- 6) Počet účastníků
- 7) Vzdálenost mezi účastníky
- 8) Způsob komunikace*

SPOJITOST TEXTU

Všechny nové termíny, které vznikly, podporují tezi o určité organizaci či struktuře textu – neboli o vzájemné spojitosti, tj. formální i obsahové závislosti jednotlivých částí.

Text může být různě obsáhlý a může mít různou podobu, např.:

- krátký telegram
- dopis příteli
- modlitba
- pohádka na dobrou noc
- vlastní životopis
- maturitní zkouška
- přednáška
- novinový článek
- návod...

SPOJITOST TEXTU

Texty mohou být různě dlouhé, počínaje jedinou větou a konče románem.

Každý z nich (např. dopis nebo román) může mít rovněž různý rozsah.

V centru zájmu textové lingvistiky je ale především fakt, že se výstavba všech textů řídí určitými zákonitostmi, z nichž je potřeba uvést alespoň dvě nejdůležitější.

SPOJITOST TEXTU

1) Na začátku příslušného textu i na jeho konci se objevuje pouze určitý typ vět, např.:

- v pohádce: *Byl jednou jeden král...., a zazvonil konec a pohádka je konec*
- V modlitbě: *Otče náš,...Amen*
- V životopise: *Narodil jsem se..., kde pracuji dodnes*
- Ve spontánním rozhovoru: *Ahoj, tebe jsem už dlouho neviděl, jak se máš? Pozdravuj doma...*

SPOJITOST TEXTU

2) Obsah značného množství vět daného textu pochopíme pouze v souvislosti s jinými větami; pokud jsou vytrženy z kontextu, pak poskytují omezenou nebo vůbec žádnou informaci.

To všechno svědčí o tzv. **spojitosti textu**

Některé věty jsou bez kontextu nesrozumitelné, protože obsahují celou řadu tzv. **deiktických prvků** (on, jeho, tam, to, udělal), které odkazují na osoby, místa a činnosti popsané v předcházejících větách.

Např.:

- *ale on nedbal jeho rady a ohlédl se* (pohádka)
- *tam jsem také absolvoval střední školu* (životopis)
- *já být na jeho místě, tak jsem to udělal stejně* (spontánní rozhovor)

ZÁKLADNÍ POJMY A TERMÍNY TEXTOVÉ LINGVISTIKY

- 1) Makrostruktura
- 2) Koheze
- 3) Koherence
- 4) Anafora
- 5) Textový vzorec
- 6) Témata*